

Sisäministeriön lausunto työryhmän arviomuistio- luonnoksesta data retention –lainsäädännön täsmen- tämisen vaihtoehdoista

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa data retention –lainsäädäntöä koskevasta arviomuistioluonnoksesta. Sisäministeriön lausunto on valmisteltu poliisiosastolla yhdessä kansallisen turvallisuuden yksikön kanssa. Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt lausuntoa myös Rajavartiolaitoksen esikunnalta, joka on samalla sisäministeriön rajavartio-osasto. Rajavartiolaitoksen esikunta toimittaa lausuntonsa suoraan liikenne- ja viestintäministeriölle.

Yleiset huomiot arviomuistiosta

Sisäministeriö on osallistunut arviomuistioluonnoksen valmistelleeseen työryhmään ja sisäministeriön näkemykset on pääosin huomioitu luonnoksessa.

Sisäministeriö korostaa säilyttämismahdollisuuden alaisten tietojen merkitystä rikostorjunnalle ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämiselle. Televalvontatiedot ovat olennaisia muun muassa vakavien rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä. Televalvontatietojen säilytyksen rajoittaminen heikentää väistämättä rikosten selvittämismahdollisuuksia ja siten myös rikosvastuun toteutumista. Televalvontatietojen lisäksi keskeisiä ovat myös tietopyyntöjen avulla käyttäjän tunnistamiseksi saatavat tiedot.

Kuten arviomuistioluonnoksessa (s. 10) todetaan, EU-tuomioistuimessa on vireillä useita ennakkoratkaisupyynnöitä, joilla saattaa olla vaikutusta Suomen kansalliseen välitystietojen säilyttämismahdollisuutta käsittelevään lainsäädäntöön. Valmistelun kannalta merkittäviä ovat myös EU:n alkuvuonna 2023 perustetun korkean tason ryhmän (*High-Level Group on Access to Data for Effective Law Enforcement*) johtopäätökset, joihin viitataan arviomuistioluonnoksessa (s. 55).

Esiteltujen säilytysvelvollisuuden toteutusvaihtoehtojen tehokkuus ja toteuttamiskelpoisuus

Säilyttämistoimenpiteiden tehokkuus ja toteuttamiskelpoisuus

Kaikki arviomuistioluonnoksessa käsitellyt säilyttämistoimenpiteet ovat nykytilaan verrattuna rajatumpia ja heikentävät siten lainvalvontaviranomaisten mahdollisuuksia estää, paljastaa ja selvittää rikoksia. Vaihtoehdoista erityisesti henkilöllinen kriteeri vaikuttaa tilastojen valossa rikostorjunnallisesti tehottomalta. Maantieteellinen kriteeri puolestaan johtaisi siihen, että mahdollisuudet rikosten selvittämiseen vaihtelisivat eri alueiden välillä säilytysvelvollisuudesta riippuen.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

Välitystietojen säilyttämismääräysten rajaaminen vaikuttaa myös mahdollisuuteen suojata kansallista turvallisuutta, johon kohdistuvat uhat ovat yhteiskunnalliselta merkitykseltään astetta vakavampia kuin rikostorjuntaan liittyvät uhat.

Toimenpiteiden toteuttamiskelpoisuuteen vaikuttavat myös kustannukset. Esimerkiksi maantieteelliseen kriteeriin liittyvät muutokset aiheuttaisivat todennäköisesti merkittäviä tietojärjestelmäkustannuksia palveluntarjoajien lisäksi myös poliisissa. Kustannukset olisi huomioitava mahdollisten sääntömuutosten valmistelussa. Keskeistä on myös, että tietojen säilytysaika on riittävän pitkä.

Onko arviomuistiossa käsitelty joitain näkökulmia puutteellisesti?

Muistiolounnoksessa (s. 85) todetaan, että oikeuskirjallisuudessa suomalaisen säilytysvelvollisuuden on katsottu olevan yleistä ja erotuksetonta. Kohdan alaviitteessa nostetaan kuitenkin esiin, että myös vastakkaisia näkemyksiä on esitetty. Sisäministeriön näkemyksen mukaan arviomuistiossa olisi hyvä tuoda selvemmin esiin myös nämä vastakkaiset näkökannat ja arvioida niiden valossa, onko suomalaista säilytysvelvollisuutta nyky muodossaan pidettävä yleisenä ja erotuksettomana.

Puuttuuko arviomuistiolounnoksesta jokin arviointia edellyttävä säilyttämistoimenpide tai mahdollinen kohdentamiskriteeri?

Yhtenä vaihtoehtona jatkovalmistelussa voitaisiin pohtia mahdollisuutta rajata säilyttämismääräyksiä liittymätyyppien perusteella. Tällöin ne liittymätyypit, joihin toimijan koon tai käyttötarkoituksen ja käyttötilanteen puolesta nähdään liittyvän vähemmän rikostorjunnallisia riskejä, olisi mahdollista rajata säilytysvelvollisuuden ulkopuolelle.

Säilytysvelvollisuuden arvioinnin yleiset kysymykset

Huomiot teleyrityksen määritelmästä / säilytysvelvollisen yrityksen määritelmästä

Sisäministeriön näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa tulisi arvioida säilytysvelvollisuuden säätämistä myös OTT-palveluntarjoajille.

Huomiot säilytettävien tietoluokkien määritelmästä

Sisäministeriön hallinnonalan viranomaiset ovat arviomuistiolounnoksen valmistelussa tuoneet esiin tarpeen tarkastella säilytettävien tietokategorioiden laajentamista koskemaan IP-osoite- ja porttitietojen säilyttämistä (s. 76). Arviomuistiolounnoksessa viitataan EU-tuomioistuimessa vireillä olevaan ennakkoratkaisupyyntöön asiassa C-470/21 (Qdn II tai ns. Hadopi-ratkaisu). Porttitietojen säilyttämistä koskevat velvoitteita tulisi arvioida jatkovalmistelussa yksityiskohtaisemmin EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä seuraten.

Huomiot säilytettävien palveluluokkien määritelmästä

Arviomuistiolounnoksessa (s.135) todetaan, että jatkovalmistelun aikana tulisi arvioida yksityiskohtaisemmin tarve säätää jatkossakin säilytettävät tiedot palveluluokittain sekä tarkastella näiden palveluluokkien päivittämistä, jotta ne vastaavat tietojen säilyttämisperusteiden kannalta välttämättömiä tietoja. Sisäministeriön näkemyksen mukaan arvioinnissa tulisi huomioida erityisesti esitutkinta- ja tiedusteluviranomaisten mahdollisuudet saada tietoja OTT-viestintäpalveluissa tapahtuvasta viestinnästä.

Esitelyjen toteutusvaihtoehtojen vaikutukset

Millaisia vaikutuksia esitellyistä toteutusvaihtoehdoista arvioitte seuraavan viranomaisille?

Esitellyistä toteutusvaihtoehdoista seuraa edellä todetusti negatiivisia vaikutuksia rikostorjunnan tehokkuuteen. Lisäksi viranomaisille aiheutuu mm. järjestelmäkustannuksia, joita voidaan arvioida täsmällisemmin vasta jatkovalmistelussa toteutustapojen täsmentyessä.

Kansallisen turvallisuuden osalta sisäministeriö nostaa esiin, että todellisten konkreettisten uhkatilanteiden ennakoiminen on haastavaa. Uhkatilanteita on myös vaikeaa rajata etukäteen esim. alueperusteisesti, ajankohdilla tai henkilöperusteilla. Mahdolliset rajaukset ovat ongelmallisia kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta hankittavan tiedon ja uhkien torjunnan kannalta. Tiedonhankinta voi olla pitkäaikaista ja kansallisen turvallisuuden uhat pitäisi pysyä torjumaan aikaisessa vaiheessa. Konkreettiset, tilannekohtaiset ja tapauskohtaiset tietovaatimukset vaikeuttavat toimintaa.

Kulujen korvaamisesta (SVPL 299 §)

Miten kuvaisitte toimintaympäristön muutoksia ja velvoitteiden kumulatiivisia vaikutuksia nykyisin voimassa olevan sääntelyn valmisteluajankohtaan verrattuna? Mahdollisuuksien mukaan pyydämme kuvaamaan esimerkiksi tietopyyntöjen määrän suhteellista muutosta edellisen 10 vuoden ajalta.

Nykyisen sääntelyn mukaan teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus yksinomaan viranomaisen avustamiseksi hankittujen järjestelmien, laitteistojen ja ohjelmistojen investoinneista ja ylläpidosta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Säännös nykyisessä muodossaan otettiin tietoyhteiskuntakaareen (917/2014, nykyinen SVPL), joka tuli voimaan 1.1.2015. Liikenne- ja viestintävaliokunta käsitteli kustannusten korvaamista esityksestä antamassaan mietinnössä LiVM 10/2014 vp. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotettu kustannusten jaon malli on valittu useista vaihtoehtoisista malleista ja sen on katsottu olevan eri osapuolten kannalta kohtuullisin kompromissi, joka kannustaa toiminnan tehokkaaseen järjestämiseen ja toisaalta turvaa viranomaisresurssien riittävyyttä. Hallintovaliokunta piti ehdotusta lausunnossaan (HaVL 9/2014 vp) erityisesti poliisin kannalta merkittävänä ja totesi, että se mahdollistaa säästyvien resurssien ohjaamisen poliisin operatiivisiin tehtäviin.

Sisäministeriö pitää kustannusten nykyistä jakotapaa edelleen toimivana. Valmistelussa ei sisäministeriön käsityksen mukaan tulisi pyrkiä ratkaisuihin, joista seuraa merkittäviä lisäkustannuksia viranomaisille.

Tarve EU-tason sääntelylle

Tulisiko välitystietojen säilytysvelvollisuutta koskevaa sääntelyä harmonisoida EU-tasolla?

Sisäministeriö nostaa esiin, että sähköisen viestinnän säilytystietojen säilytysvelvollisuus on ollut esillä komission ja puheenjohtajamaan vetämässä ns. korkean tason asiantuntijaryhmässä (High-level Group), jossa EU-tason harmonisoiva sääntely on saanut kannatusta. Onkin todennäköistä, että High-level Group tulee esittämään tästä kysymyksestä ehdotuksia seuraavan komission työtä varten. Kyseisen ryhmän loppuraporttiluonnos valmistuu ja itse työ päättyy keväällä/kesällä 2024. Mikäli High-level Group esittää harmonisoivaa lainsäädäntöä säilytystietojen säilytysvelvollisuuden osalta, tällä on merkittäviä vaikutuksia kansalliseen sääntelyyn ja sen tarpeeseen. Kansallisen lainsäädäntöhankkeen tulisi edetä High-level Groupin työ huomion ottaen.

Muut huomiot

Sisäministeriö kannattaa tietojen käytön nimenomaista sallimista rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi nykyisen tulkintaepäselvyyden poistamiseksi. Myös erilaisia prepaid-liittymien rikolliseen käyttöön liittyviä riskejä ja niiden ehkäisemiseen liittyviä keinoja olisi arvioitava jatkovalmistelussa.

Kansliapäällikön sijaisena;
osastopäällikkö

Jukka Aalto

Erityisasiantuntija

Suvi Pato-Oja

Liitteet -

Jakelu LVM Liikenne- ja viestintäministeriö

Tiedoksi -

VN/25156/2023-SM-18

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: